International Journal of Social and Humanities Sciences Research
JSHSR
Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi
Uluslararası Hakemli Dergi- International Refereed Journal
ISSN: 2459-1149

Received-Makale Geliş Tarihi 26.11.2024 *Review Article/ Derleme Makale*
Published-Yayınlanma Tarihi 31.01.2025 10.5281/zenodo.14787691
Volume-Cilt (Issue-Sayı), ss/pp 12 (115), 171-182

Dr. Emine Nazlı
https://orcid.org/0000-0002-8473-2801
Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Kahramanmaraş/TÜRKİYE
ROR Id: https://ror.org/022ge7714.

Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi

Historical Development of Social Services for the Elderly in Turkey

ÖZET

Türkiye'de sosyal, kültürel, demografik ve ekonomik yapıdaki değişim, toplam nüfus içinde yaşlı nüfusunun artmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda yaşlıların sağlık ve bakım sorunlarının yanında, sosyal, psikolojik, ekonomik sorunları da önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum yaşlı bireylere yönelik sosyal hizmetleri daha fazla gündeme getirmektedir. Bu çalışmanın amacı ülkemizde, dezavantajlı gruplar içinde yer alan yaşlılara yönelik verilen sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimini incelemek, yapılan çalışmaları değerlendirmek ve yaşlıların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için çeşitli öneriler sunmaktır. Bu çalışma bakanlık raporları, faaliyetleri ve istatistikleri ile yerli ikincil kaynaklardan literatür taraması yapılarak oluşturulmuş bir derleme makalesidir. Yaşlılara yönelik sosyal hizmetler, yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini ve memnuniyetlerini artıran, onların toplumla bütünleşmelerini sağlayan hizmetleri ifade etmektedir. Bu çalışmada yaşlılara yönelik sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimi cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası dönem olarak iki başlık altında ele alınmıştır. Cumhuriyet sonrası dönemde verilen yaşlı bakım hizmetlerinin ağırlıklı olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütüldüğü tespit edilmiştir. Bu çalışmada Türk aile yapısının korunması açısından evde ve gündüz bakım hizmetlerinin önemi üzerinde durulmuş ve bu konuda daha kapsamlı çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir. Çalışmada, özellikle son yıllarda Türkiye'de yaşlılara yönelik sosyal hizmet uygulamalarının sayı ve çeşitliliğinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonuç kısmında Türkiye'de yaşlı bakım hizmetlerinin etkin ve verimli şekilde olması için çeşitli öneriler sunulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Yaşlılık, Kurum Bakımı, Evde Bakım.

ABSTRACT

The change in social, cultural, demographic and economic structure in Turkey causes an increase in the elderly population within the total population. In this context, in addition to the health and care problems of the elderly, social, psychological and economic problems also appear as important problems. This situation brings social services for elderly individuals into the agenda. The aim of this study is to examine the historical development of social services provided to the elderly in disadvantaged groups in our country, to evaluate the work done and to present various suggestions for improving the living conditions of the elderly. The study is a compilation article created by reviewing ministry reports, activities and statistics, as well as literature from local secondary sources. Social services for the elderly refer to services that increase the quality of life and satisfaction of elderly individuals and enable their integration with society. In this study, the historical development of social services for the elderly is discussed under two headings the pre-republic and post-republic periods. The research included nursing homes, nursing home elderly care rehabilitation centers, elderly living homes, private nursing homes and nursing home elderly care centers, day and home care services, and elderly care services provided by local governments and NGOs. It has been observed that the elderly care services provided in the post-Republic period were mainly carried out by The Ministry of Family and Social Services. This study emphasizes the importance of home and daycare services in terms of preserving the Turkish family structure and states that more comprehensive studies should be conducted on this subject. The study concluded that the number and diversity of social service practices for the elderly in Turkey has increased, especially in recent years. In the conclusion of the study, various suggestions were presented for effective and efficient elderly care services in Turkey.
Keywords: Social Service, Elderly, Institutional Care, Home Care.

1. GİRİŞ

Yaşlılık dönemi, bireylerin fiziksel, bilişsel, sosyal ve ekonomik olarak kayıplar yaşadığı bir dönemdir. Yaşlı bireyler bu dönemde yaşamış oldukları olumsuzluklar nedeniyle çevreden gelecek desteğe, korunmaya ve bakıma daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Son dönemde Türkiye nüfusunun yaşlanması ile birlikte dezavantajlı gruplar içinde yer alan yaşlıların sayısında artış görülmektedir. Bu durumda yaşlılara sunulacak hizmetlerin niteliği ve türü de tartışılan bir konu haline gelmektedir. Artık yaşlı hizmetleri, huzurevleri ve yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin yanı sıra, yaşlı yaşam evleri, gündüzlü ve evde bakım hizmetleri ile aktif yaşam merkezleri gibi hizmet sunan kuruluşlarla da inşa edilmeye çalışılmaktadır.

Günümüzde yaşlıların yaşamış olduğu sorunların altında birçok neden bulunmaktadır. Bireyselleşmenin artması, emeklilikle birlikte yaşlı bireylerin ekonomik kaynaklarının azalması, geniş ailenin çözülmesi, kentleşmenin hız kazanması, geçmiş dönemde evde yaşlı bakımı sağlayan aile üyesi kadınların çalışma hayatında yer alması bu değişime neden olan unsurlardan birkaçıdır (Altun, 2021: 37). Ayrıca yaşlanmanın saygınlıktan ziyade kuşak çatışmasına yol açan bir unsur olarak görülmesi de önemli bir sorundur. Zira bu durum yaşlı bireylerin aile içindeki konum ve statüsünü değiştirmiştir. Önceden diğerkâm medeniyet anlayışımızın gereği olarak yaşlılar evlerde sözü geçen, saygın konumdaki bireylerdi. Yaşlılara yönelik sosyal hizmet sağlayan müessese aileydi. Modernleşmeyle birlikte ailenin bu fonksiyonunun azaldığı görülmektedir. Bu durumu tersine çevirmek için kanun koyucular, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları çeşitli düzenlemeler yapmaktadır. Söz konusu düzenlemelerde yaşlıların güçlendirilmeleri ve sorunlarının giderilmesi için alternatif modellerin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu modellerde yaşlılara sunulan geleneksel bakım ve korunma hizmetlerinin yanında yaşlıların hayat boyu öğrenmeleri, sosyalleşmeleri, boş zamanlarını değerlendirmelerini amaçlayan çeşitli hizmetler yer almaktadır.

Türkiye'de yaşlıların korunması, bakımı ve rehabilitasyonuna ilişkin konularda hizmet veren kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları 27.05.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu uyarınca düzenlenmektedir. 663 sayılı KHK ile 2011 yılında kurulan (güncel adıyla) Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yaşlılarla ilgili sosyal hizmet politikalarının temel sorumlusu kurum olarak hizmet vermektedir. Bununla birlikte diğer kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve yerel yönetimler de yaşlılara yönelik sosyal hizmet sunmaktadır.

Hastalık ve kaza gibi nedenlerden ötürü erken ölüm yaşanmadığı takdirde, yaşlılık insanlar için kaçınılmaz sondur. Bu nedenle yaşlılık sürecinde yaşlı bireylerin kaliteli yaşamasına destek olmak için çeşitli programlar ortaya koymak gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı ülkemizde, dezavantajlı gruplar içinde yer alan yaşlılara yönelik verilen sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimini incelemek, yapılan çalışmaları değerlendirmek ve yaşlıların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için çeşitli öneriler sunmaktır. Bu kapsamda çalışmada ilk aşamada yaşlılık ve sosyal hizmet olguları ele alınmakta, daha sonra ülkemizde yaşlılara yönelik verilen sosyal hizmetler cumhuriyet öncesi ve sonrası dönem olarak ortaya konulmakta, günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının vermiş olduğu hizmetlere yer verilecektir.

2. TEORİK ÇERÇEVE

2.1. Yaşlılık

Yaşlılık, bireyin fiziksel ve bilişsel fonksiyonlarında gerileme yaşaması nedeniyle günlük aktivitelerini kendi başına getirmekte zorluk yaşadığı dönemi ifade etmektedir. Bu dönemde sağlığın, üretkenliğin, toplumsal statünün kaybı ya da azalması gibi pek çok sorun yaşanmaktadır (Tereci vd., 2016: 85-86). Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yaşlılığın derecesini belirli yaş aralıklarına göre tasnif etmiştir. Bu doğrultuda 18-65 yaş aralığını genç, 65-74 aralığını genç yaşlı, 74-84 aralığını yaşlı, 85 ve üzeri yaştakileri ise çok yaşlı olarak sınıflandırmaktadır (Altunay & Özkul, 2022: 1015). Bu örgüte göre yaşlılık, bireyin çevreye uyum sağlamasının giderek azalması olarak tanımlanmaktadır. Yaşlanma olgusu 21. yüzyılda dünya genelinde yaşanan küresel bir sorundur. Ülkelerin nüfus piramitleri incelendiğinde, yaşlı nüfusun sayı ve oranının her geçen gün arttığı görülmektedir. Bu durum, genel nüfusun da yaşlanması anlamına gelmektedir (Kurt vd., 2010: 33-34). Türkiye'de de yaşlıların genel nüfus içindeki oranı son yıllarda artış göstermeye başlamıştır. TÜİK'e göre yaşlı nüfus olarak kabul edilen 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun 2023 yılında %10,2 iken, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 olacağı tahmin edilmektedir. Diğer yandan 2023 yılında yaşlı nüfusun cinsiyete göre dağılımında kadınların oranının %55,5 olduğu görülürken, erkeklerin oranının %44,5 olduğu tespit edilmiştir (https://data.tuik.gov.tr). Oranlamaya bakıldığında yaşlı nüfus içinde kadın nüfusunun ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır.

Yaşlı bireyleri fizyolojik değişimlerin yanı sıra psikolojik, sosyal ve ekonomik değişimler de etkilemektedir (Aile ve Tüketici Hizmetleri, 2011: 5). Yaşlılarda görülen psikolojik değişimler; yaşam memnuniyetinde azalma, ihmal ve istismar, yas ve kayıplar, depresyon, geçmişe özlem ve bağlılık, uyku bozuklukları şeklinde belirtilebilir. Yaşlı bireylerin yaşamış olduğu sosyal değişimler ise, yalnızlık, sosyal dışlanma, sosyal destek ihtiyacı, rol kayıpları, akranlarla olma isteği, toplumsal statü kaybı ve çevreye adapte olamama olarak sıralanabilir. Yaşlılık sürecinde görülebilen ekonomik değişimler ise fiziksel kısıtlılık sebebiyle istihdama katılamama, emeklilik ve temel ihtiyaçların karşılanamamasıdır. Tüm bu olumsuzluklar dikkate alındığında yaşlılara yönelik sosyal hizmet faaliyetleri önemli hale gelmektedir. Özellikle, kendi öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamayacak olan, kronik hastalıkları bulunan, çevresinde ihtiyaçlarını karşılamayı üstlenecek biri olmayan yaşlılar için bakım son derece önemlidir (Artan vd., 2024: 98-99).

Yaşlılık kavramı olumlu ve olumsuz olguları bünyesinde barındırmaktadır. Yaşlanma bireyin fiziksel ve bilişsel fonksiyonlarında kayba neden olurken, diğer taraftan bireye tecrübe ve bilgelik kazandırmaktadır (Yıldırım, 2021: 1892). Yaşlılık olgusu topluma ve kültüre göre değişmektedir. Bu nedenle yaşlı bireylerin yaşam öyküsü, deneyimleri, hayattan beklentileri birbirinden farklıdır. Dolayısıyla yaşlılık çok yönlü bir bakış açısıyla ele alınması gereken bir olgudur (Sosyal Hizmetler Alanında Türk İşbirliği Modeli, 2017: 97).

2.2. Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, bireylerin veya grupların kendilerinden ya da çevresel koşullar nedeniyle ortaya çıkan bedensel, ruhsal ve zihinsel eksikliklerini, yoksulluk ve yoksunluklarını gidermek ya da azaltmak, onların hayat standartlarını maddi ve manevi yönden iyileştirmek, birbirleriyle ve sosyal çevreleri ile uyum sağlamalarını kolaylaştırmak için devlet ya da gönüllü/özel kuruluşlar tarafından sistemli şekilde yürütülen faaliyetler bütünüdür (Karakale, 2022: 122). Kısaca sosyal hizmet, bireylere insan onuruna yaraşır yaşam sunmayı amaç edinen mesleki ve akademik bir disiplindir (Çetinkaya, 2012: 10; 2828 Sayılı Kanun, m. 3).

Sosyal hizmet toplumda dezavantajlı gruplar içinde yer alan yaşlı, engelli, madde bağımlısı, istismar edilmiş çocuk, korunmaya muhtaç kadın vb. kişileri kapsamına almaktadır (Akyıldız, 2020: 277). Sosyal hizmet, bireyin ruhsal durumunu ve davranışlarını konu edindiği gibi birey ile diğer bireyler ya da gruplar arasındaki ilişkiyi de konu alır. Bu açıdan sosyal hizmetin psikoloji ve sosyoloji ile ilişkisi olduğu görülmektedir. Buna ilaveten sosyal hizmet, yönetim bilimleri, ekonomi, antropoloji, eğitim bilimleri gibi bazı bilim dalları ile de bağlantılıdır (Abay, 2018: 11). Sosyal hizmet bireylere eğitim, sağlık ve bakım olanaklarına erişim imkanı sağlayarak, onların yaşam kalitelerini artırmaya çalışmaktadır. Yine sosyal hizmetin sosyal adaletin tesis edilmesini, insan haklarının korunması ve geliştirilmesini sağlamak gibi amacı bulunmaktadır (Tuncay, 2013: 147-150). Doğası gereği sosyal bir varlık olan insanın, iletişim kurma, toplumda var olma ihtiyacının karşılanması için sosyal hizmet kapsamında grup oyunları, müzik ve sanat etkinlikleri, özel gün ve kutlama organizasyonları vb. faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Bu sayede bireylerin birbirleriyle arkadaşlık kurmaları, aidiyet duygusu kazanmaları, birbirlerine yardım etmeleri amaçlanmaktadır (Çelik, 2018: 149; https://www.huzureviyaslibakimevi.com). Bir ülkede sosyal hizmetler geliştikçe o ülkenin refah düzeyi artar, sosyal adalet gelişir ve bu sayede sosyal devlet güçlenir (Çetin, 2014: 14).

3. YAŞLILARA YÖNELİK SOSYAL HİZMETLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Yaşlılara sunulan sosyal hizmetin amacı yaşlıların huzurlu ve güvenli şekilde yaşamalarını desteklemek, sağlıklı bir hayat sürmeleri için en uygun hizmetlerin verilmesini sağlamaktır. Bu çalışmada yaşlılara yönelik sosyal hizmetler cumhuriyet öncesi dönem ve cumhuriyet sonrası dönem olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir.

3.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Eski Türklerde yaşlılar hürmet duyulan, hatırı incitilmemeye özen gösterilen, faydalı, saygın şahsiyetler olarak görülmüş ve bu durum töreleşmiştir. Türk kültüründe var olan diğerkam olma ve büyüğe saygı gösterme anlayışı, yaşlı haklarını korumayı kolaylaştırmıştır. Hatta eski Türklerde yaşlı bireylerin öldükten sonra dahi ruhlarının, aile içindeki yerini kaybetmediği düşünülmüştür. Yaşlılara saygı duyma ve onların korunması, inanç ve geleneklerin gereği olarak yerine getirilmiştir (Sarıkavak, 2017: 282; Yaşlılığa Genel Bakış, t.y.).

Türk toplumunda yaşlılara her dönemde yardım edilmiştir. Yaşlıları korumaya yönelik hizmet veren ilk kurum 11. yy.'da Selçuklular döneminde Sivas'ta Darülreha (Huzurevi) ismiyle kurulmuştur. 13. yy.'da Kahire'de açılan Seyfettin Kalavun Hastanesi yine yaşlılara hizmet vermek üzere faaliyete açılmıştır. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra dini inancın gereği olarak dezavantajlı gruplar içinde yer alan yaşlılara fitre ve zekat vermişlerdir (Yaşlılığa Genel Bakış, t.y.).

Osmanlı Döneminde yardımlaşma ve dayanışma duygusu son derece güçlü olmuştur. İhtiyaç sahibi kimsesiz yaşlılara yardım etmek toplumsal bir vazife olarak görülmüş, yaşlıların refahı için çeşitli hizmetler sağlanmıştır. Osmanlı döneminde yaşlı hizmetleri 19. yüzyıla kadar vakıf kuruluşları tarafından sunulmuş; imarethaneler, vakfiyeler, aşevleri ve tekkeler muhtaç yaşlılara hizmet vermiştir (Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı, 2012: 12). Daha sonraları ise ilk sosyal hizmet kurumu Darülaceze kurulmuştur. Bu kurumun oluşumu, 1877 Osmanlı Rus Savaşına dayanmaktadır. Savaş nedeniyle 1877-1879 yılları arasında İstanbul'a çoğunluğu yaşlı, hasta ve engellilerden oluşan dört yüz bine yakın insan göç etmiştir. Bu durum, kimsesiz ve yaşlı kimselere hizmet sağlayacak bir kurumun varlığını gerekli kılmıştır. Müşkül durumdaki insanların huzur içinde yaşamalarını sağlamak amacıyla dönemin Padişahı II. Abdülhamid Han, Darülaceze kurulmasını emir buyurmuştur. Bu karar sonrasında oluşturulan bir komisyon, bu kurumun Okmeydanı'nda kurulması konusunda mutabık olmuştur. Bunun üzerine bina inşaatının başlaması 30 Mart 1306 (11 Nisan 1980) tarihli Resmi Tebliği ile yürürlük kazanmıştır. Darülaceze, yoksul ve muhtaç kimselere yardım etmek, yaşlıları ve kimsesiz çocukları barındırmak amacıyla 1895 yılında İstanbul'da kurulmuştur (Toper vd., 2023: 149; Darülaceze, t.y.). Darülaceze ilk kurulduğunda, cami, kilise, iki hastane, çocuk yuvası, mutfak, imalathane, altı adet aceze evi, yetimhane ile birer adet kadın ve erkek hamamı ile görevlilerin kaldığı binadan oluşmuştur. Darülaceze'de hem cami hem de kilise olması, farklı dini inanca mensup insanların bu kuruluşta kaldığını göstermektedir. Darülaceze'de temizlik konusuna özel bir önem verilmiş, temizlik kültürü oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu kuruluşa 1905-1906 yıllarında çamaşır makineleri getirtilmiş, bu sayede çamaşırhane odası kurulmuş, tüm sterilizasyonu sağlamak için ise tephirhane odası eklenmiştir. İlerleyen dönemlerde ise binanın uygun görülen yerlerine kalorifer sistemi kurulmuş, bina içine 1916 yılında fırın yapılmıştır (Coşkun, 2021: 56). O dönemde savaş, yoksulluk ve sefalet olduğu göz önünde bulundurulduğunda verilen hizmetlerin Osmanlı Devleti'nin yaşlılara göstermiş olduğu itinanın bir göstergesi olduğu ifade edilebilir.

3.2. Cumhuriyet Sonrası Dönem

Cumhuriyet sonrası yaşlılara yönelik sosyal hizmet ekonomik yoksulluk veya sosyal yoksunluk içinde bulunan yaşlıların yaşam kalitelerini korumak ya da artırmak amacıyla ağırlıklı olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından verilmektedir. Bunun dışında yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından da yaşlılara bakım ve rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler, kurumsal bakım hizmetleri ile gündüzlü bakım ve evde bakım hizmetleri olarak tasnif edilmektedir (Tuncel ve Uzun, 2019: 323).

3.2.1. Kurum Bakım Hizmeti

Bu çalışmada kurum bakım hizmetleri; huzurevleri, huzurevi yaşlı bakım rehabilitasyon merkezleri, yaşlı yaşam evleri, özel huzurevleri ile huzurevi yaşlı bakım merkezleri alt başlıkları altında ele alınmıştır.

3.2.1.1. Huzurevleri

Huzurevleri, 2828 sayılı kanun uyarınca 2001 yılında yürürlüğe giren "Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezi Yönetmeliği"ne göre hizmet vermektedir (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 2007: 25). Bu merkezler, ekonomik gücü olmayan, yaşı ve güçsüzlüğü nedeniyle kendisine bakamayan kimsesiz yaşlılara ücretsiz olarak; ekonomik gücü iyi olduğu halde birlikte kalabileceği, kendisine bakan bir yakını olmayan yaşlılara ise ücretli olarak hizmet sağlayan yatılı bakım kurumlarıdır. Ülkemizde huzurevleri yaşlı bireylerin, yeme içme, barınma, sağlık, psikolojik destek, bireysel öz bakım, boş zaman değerlendirme gibi ihtiyaçlarını karşılayan bir müessesedir (Yerli, 2017: 1285; İçli, 2010: 7).

Huzurevlerinin açılma koşulları, fiziki şartları, teftiş ve denetimi, huzurevinde çalışacak personelin niteliği, çalışma koşulları gibi konuların kanunlara uygun olmasını sağlamak amacıyla 2828 sayılı kanun doğrultusunda "Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde Açılacak Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkındaki Yönetmelik" oluşturulmuştur. Söz konusu yönetmelikte yaşlı tanımı; "ekonomik ve sosyal açıdan bakıma ve korunmaya muhtaç olan yaşlı kişiler" olarak belirtilmiştir (Yıldırım, 2021: 1896). Huzurevlerine kabul koşulları da bu yönetmelik uyarınca belirlenmiştir. Huzurevlerine kabul için yaşlı bireylerin 60 yaş üstü olması, bulaşıcı hastalığının olmaması, ruh sağlığının yerinde olması, sürekli tıbbi bakım isteyen bir hastalığının bulunmaması, alkolik ve uyuşturucu madde bağımlısı olmaması, yeme, içme, banyo, tuvalet gibi kişisel ihtiyaçlarını kendisinin karşılaması, yoksul veya sosyal yoksun olduğu sosyal inceleme raporu ile onaylanmış olması koşulları bulunmaktadır. Huzurevlerinde yaşlılara hizmet vermek üzere farklı alanlarda ihtisas görmüş personeller istihdam edilmektedir. Bu çalışanlar; sorumlu müdür, sosyal çalışmacı, tabip, psikolog, fizyoterapist, diyetisyen, hemşire, yaşlı bakıcısı ve teknik/idari işlerden sorumlu diğer personellerdir (Yönetmelik, RG 05.04.1987, S. 19422).

Tablo 1. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı huzurevi sayısı, kapasitesi ve huzurevlerinde kalan yaşlı birey sayısının yıllara göre dağılımı

Yıl	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Yaşlı Sayısı
2023 (Mayıs)	169	17.648	14.187
2022	169	17.602	14.115
2017	144	14.793	13.692
2012	106	11.706	10.951
2007	70	7.552	6.477
2002	63	6.477	4.952

Kaynak: Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Mayıs 2023.

Tablo 1.'de Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı huzurevlerinin sayısının yıllar içinde arttığı görülmektedir. Buna göre, 2002 yılında 63 olan huzurevi sayısı 2023 yılına gelindiğinde 169'a yükselerek % 268 artışa ulaştığı tespit edilmiştir. 2023 yılı itibarıyla huzurevlerinin kapasitesinin 17.648 kişi olduğu, bakılan yaşlı sayısının ise 14.187 kişi olduğu belirlenmiştir.

Bahadır & Başıbüyük, (2022), Türkiye'nin 6 bölgesinde 35 huzurevinde yaşayan 429 kişi ile gerçekleştirmiş oldukları araştırmada katılımcıların hayattan beklentilerinin ilk olarak "sağlık ve huzur", ikinci olarak ise "bakıma muhtaç olmama" olduğunu tespit ederken, yaşamdaki endişelerinin sırasıyla "bakıma muhtaç olmak", "yalnızlık" ve "ölüm endişesi" olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca bu çalışma ile katılımcıların % 78.1'inin huzurevinde kalmaktan memnun oldukları ortaya çıkmıştır (Bahadır & Başıbüyük, 2022).

3.2.1.2. Huzurevi Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezleri

Huzurevi Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezleri, 2828 sayılı kanun uyarınca 2001 yılında yürürlüğe giren "Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezi Yönetmeliği"ne göre hizmet vermektedir (DPT, 2007: 25). Huzurevi Yaşlı Bakım Rehabilitasyon Merkezi, yaşlı bireylerin kendi kendilerini idare edebilecek şekilde rehabilitasyonlarının sağlandığı, tedavisi mümkün olmayan yaşlıların ise devamlı özel bakım altına alındığı yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu merkezlerde yaşlı bireylere kişisel bakımın yanı sıra, tıbbi, sosyal, psikolojik rehabilitasyon hizmetleri de sunulmaktadır (Umutlu & Epik, 2019: 39). Bu merkezde kalan yaşlıların kişisel ve sosyal bakım hizmetleri süreklilik arz etmektedir. Buradaki yaşlıların birçoğu günlük yaşam aktivilerinde başkalarının yardımına ihtiyaç duymaktadır. Rehabilitasyon merkezlerinde kalan yaşlılar 60 yaş ve üzerinde, bulaşıcı bir hastalığı olmayan, yatağa bağımlı, felçli, genellikle eşi olmayan, yalnız, duyma-işitme sorunu olan, demans hastası kimselerden oluşmaktadır. Bu merkezin genellikle binanın zemin veya birinci katında yer alması tercih edilmektedir. Yaşlı bireyler vefat edene kadar bu merkezde kalabilmektedir (Yönetmelik, RG 21.02.2001, S. 24325, md. 72; Yerli, 2017: 1285).

Bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde yaşlı bireylerin yaşam çevresinin ergonomik olması için çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Örneğin, bu merkezlerin havalandırma koşullarının iyi olması, odaların ve koridorların rutubetsiz, aydınlık ve ferah olması, yatakların konforlu ve tekerlekli olması, yatak üstü servis masası sağlanması vb. bu hizmetlerden bazılarıdır. Ayrıca yaşlıların günlük beden temizliği gibi öz bakımlarının yerine getirilmesi, giysilerinin ve çarşaflarının değiştirilmesi, kuruluş içinde getirilip götürülmesi, ilaç, tansiyon ve enjeksiyon takiplerinin yapılması yine bu merkezin görevleri arasındadır (RG 21.02.2001, S. 24325, md. 73). Buradan verilen sosyal hizmetlerin yaşlı bakımı ve rehabilitasyonu üzerine yoğunlaştığı görülmektedir (Altun, 2021: 37). Bakımevleri günümüzde önemli bir hizmet alanı olmasına rağmen yine de ailesi tarafından bakılamayan yaşlıların bırakıldıkları, hatta terk edildikleri, zaman zaman da zor şartlarda yaşanılan, ölümün beklendiği yerler olarak algılanan kurumlardır (http://evdebakim.org.tr).

Kaya, (2019) Erzincan 100. Yıl Atatürk Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi'nde kalan 45 yaşlı bireyle yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların %35,6'sının (16 kişi) kurumda "hiç kimseleri olmadığı için" kaldıklarını tespit etmiştir. Buna ilaveten katılımcıların kurumun fiziksel olanaklarından ve temizliğinden memnun olduklarını, ancak söz konusu kurumun psikolojik destek sağlama ve grup etkinlikleri düzenleme konusunda yetersiz olduğunu ifade ettikleri ortaya konulmuştur (Kaya, 2019).

3.2.1.3. Yaşlı Yaşam Evleri

Huzurevlerine bağlı olarak açılan Yaşlı Yaşam Evleri, yaşlı bireylerin çok sayıda insanın yaşadığı huzurevlerinden ziyade, toplumla iç içe, butik, aile ortamına uygun evlerde (müstakil evde ya da apartman dairesinde) yaşamlarını devam ettirmelerini sağlayan müesseselerdir. İlk yaşlı yaşam evi 17 Ağustos 2012 tarih ve 205 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı onayı ile 2012 yılında Demetevler Yaşlı Yaşam Evi adıyla hizmet vermeye başlamıştır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2021: 19-20). Bu evlerde kalmak için yaşlıların 60 yaş ve üzeri olmaları, sosyal ve/veya ekonomik yoksunluk yaşamaları, günlük yaşam

aktivitelerini kendi kendilerine yapabilmeleri gerekmektedir. Yaşlıların korunmasını, bakımını, sosyal ve psikolojik gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan yaşlı yaşam evlerinde huzurevine kabul koşullarını taşıdığı halde huzurevi yerine yaşlı yaşam evinde kalmayı tercih eden yaşlı bireyler ikamet etmektedir. Bu evlerde yaşlı bireylerin sosyalleşmeleri engellenmeden, yaşam standartları korunarak veya yükseltilerek barınmaları amaçlanmaktadır. Yaşlı yaşam evlerinde her odada 1 ila 6 yaşlının barınmasına imkan sağlayacak şekilde düzenleme yapılmaktadır. Burada evli çiftler özgün odalarda kalmakta, şahsi evini yaşlı yaşam evine dönüştürmek isteyenlere ilişkin de uygulamalar öngörülmektedir. Yaşlı yaşam evlerinde 1 (bir) yaşlı bakım elemanı çalışmaktadır. Bu evler tercihen bir oda, mutfak, banyo ve tuvaletten oluşmaktadır ve her türlü hizmet, kuruluş müdürlüğü tarafından karşılanmaktadır (Karakuş, 2018: 147; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

Yaşlı yaşam evlerinin kendilerine ait yönetmeliği bulunmamaktadır. Bu evler günümüzde henüz proje olarak hizmetlerini sürdürmektedir. Yaşam evleri bulundukları yerleşim yerlerindeki yaşlı bakım kuruluşlarına, bu kuruluşların olmadığı yerlerde ise engelli bakım kuruluşlarına (Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve Engelsiz Yaşam Merkezi) bağlı ek ünite olarak gözükmektedir. Yaşlı yaşam evleri günümüzde kurumsal bakım aşamasına geçememiş olsa da bakım ihtiyacını kendisi karşılayamayan, huzurevinde kalmak istemeyen, yaşadığı yerde yaşlı bakım kuruluşu olmayan yaşlılar için makul bir seçenektir (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2021: 19-20).

3.2.1.4. Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri

"Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği" 07 Ağustos 2008 tarihli, 26960 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Özel huzurevleri, sağlıklı yaşlıları huzurlu ve güvenli bir ortamda korumak için gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerce kurulmuş müesseselerdir. Yirmi dört saat hizmet veren, en az yirmi kapasiteli bu kuruluşlarda yaşlıların sosyal, fiziksel ve psikolojik açıdan iyi olmalarını sağlayacak hizmetler sunulmaktadır. Huzurevi yaşlı bakım merkezleri ise huzurevleri bünyesinde ya da doğrudan bu amaç için açılan özel bakım yaşlılarının bakımlarını ve psiko-sosyal ve fiziksel rehabilitasyonlarını sağlamak amacıyla kurulmuş birimlerdir. Huzurevlerinde olduğu gibi bu birimin de en az yirmi kapasiteli olması ve yirmi dört saat hizmet vermesi koşulu aranmaktadır (Yönetmelik, RG 07.08.2008, S. 26960, md. 4). Türkiye'de gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılacak huzurevi ile huzurevi yaşlı bakım merkezlerinin açılma ve işletilme koşulları, personelin durumu, ücreti, devri ve kapatılmasına yönelik usul ve esaslar, "Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği" gereği düzenlenmektedir (Yönetmelik, RG 07.08.2008, S. 26960).

Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezi hizmeti veren kuruluşlar;

- Azınlıklara ait kuruluşlar,

- Dernek ve vakıflara ait kuruluşlar,

- Gerçek kişilere ait kuruluşlar, olarak üç başlık altında sıralanabilmektedir (DPT, 2007: 22).

Özel huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezlerinde kalmak için 55 yaş üstü olmak gerekmektedir. Ayrıca bu özel kuruluşların kendi kapasitelerinin en az %5'i oranında ücretsiz yaşlıya bakma yükümlülüğü bulunmaktadır. Ücretsiz bakılacak yaşlılar ise o ilin Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından belirlenmektedir (T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı).

Yönetmeliğe göre özel bakım yaşlısı, akıl ve ruh sağlığı yerinde olan ya da akıl ve ruh sağlığı yerinde olmamasına rağmen huzurevi ve yaşlı bakım hizmetlerinin aksamasına neden olmayacağı, diğer yaşlıların huzur ve sükunetini bozmayacağı ve huzurevi veya yaşlı bakım merkezlerine kalmasında bir mahsur bulunmadığı yönünde "doktor" raporu bulunan kişiler kabul edilmektedir. Ayrıca bulaşıcı veya sürekli tıbbi bakım gerektiren bir hastalığı bulunmayan, bulaşıcı hastalığı var ise toplu yaşam yerlerinde bakılmasında bir mahsur bulunmadığına ilişkin "doktor" raporu bulunan kişiler de özel bakım yaşlısı kabul edilmektedir. Buna ilaveten, yaşlılığa bağlı ağır felçli, yatağa bağımlı, demans, alzheimer ve özel bakım gerektiren farklı durumlarda çevresinin desteğine gereksinim duyan kişiler de özel bakım yaşlısı olarak tanımlanmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017: 37).

3.2.2. Gündüzlü ve Evde Bakım Hizmetleri

Türkiye'de yaşlı bireyler için evde bakım ve gündüz hizmetleri 7 Ağustos 2008 tarih ve 26960 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Yaşlı Hizmet Merkezlerinde Sunulacak Gündüzlü Bakım ile Evde Bakım Hizmetleri Hakkında Yönetmeliği" uyarınca verilmektedir. Bu yönetmeliğin amacı, yaşlıların evde ve gündüzlü bakım hizmetlerine ilişkin koşullarını düzenlemek ve bu hizmetlerin uygulanmasını

sağlamaktır. Bu yönetmelikte evde bakım hizmeti birimi, akıl ve ruh sağlığı yerinde olan, ailesi tarafından bakımı yeterli şekilde karşılanmayan, tıbbi olarak bakım ihtiyacı bulunmayan yaşlı bireylerin günlük yaşamını kolaylaştırmak ve yardımcı olmak için sosyal, fiziksel ve psikolojik hizmet yürüten birimi ifade etmektedir. Gündüzlü bakım hizmeti birimi ise; evde ailesiyle ya da yalnız yaşayan özellikle alzheimer, demans gibi sağlık problemi olan yaşlıların günlük faaliyetlerini iyileştirmek, yaşlıların sosyal, psikolojik ve sağlık gereksinimlerinin karşılanmasına destek olmak, sosyal aktiviteler aracılığıyla onların yaşam kalitelerini artırmak için sunulan hizmetleri yürüten birimi tanımlamaktadır (Yıldırım, 2021: 1896).

Evde bakım ve gündüz hizmetleri içinde hemşirelik bakımı da bulunmaktadır. Yaşlı bireylerin kurum bakım ihtiyacını önlemek ya da geciktirmek amacıyla profesyonel halk sağlığı hemşireleri tarafından yaşlıların evinde hizmet sunulmaktadır. Evde verilen bu hizmetlerden bazıları, tıbbi bakım hizmetleri, fiziksel terapi, konuşma terapisi, sosyal çalışma, beslenme danışmanlığı olarak sıralanabilmektedir. Tüm bu hizmetler multi-disipliner bir ekip çalışması gerektirmektedir. Sunulan bu hizmetler sayesinde bireylerin yaşlılık dönemlerini huzurlu ve mutlu şekilde geçirmeleri mümkün olacaktır (Gürer, 2019: 3). Bununla birlikte evde bakım hizmetinin birçok olumlu yönü bulunsa da evde bakım sağlayacak elemanın nitelikli ve güvenilir olma sorunu bulunmaktadır. Bu alanda istihdam edilenler genellikle yaşlı bakımı alanında eğitimi olmayan yerli ve yabancı bakıcılardır. Bu nedenle nitelikli yaşlı bakıcısı yetiştirilmesi, kayıt dışı çalışmanın önüne geçilmesi bu alanla ilgili gündeme gelmesi gereken konular arasındadır (İlik & İçağasıoğlu, 2021: 24-25).

2828 sayılı Kanunun 9.maddesinin "j" fıkrası gereği yaşlılara sosyal, psikolojik ve sağlık alanlarında hizmet vermek üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak "Yaşlı Dayanışma Merkezleri" faaliyete girmiştir (Yaşlılığa Genel Bakış, t.y.). Daha sonraları bu merkezler 2008 yılında yapılan bir değişiklik ile "Yaşlı Hizmet Merkezi" ismiyle yaşlılara hizmet vermeyi sürdürmüştür (Yıldırım, 2021: 1901). 2013 yılında yürürlüğe giren "Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği" ile kapatılan bu merkezlerin sunduğu hizmetler Sosyal Hizmet Merkezlerine aktarılmıştır. Ancak ülkemizin bazı yerlerinde yaşlı hizmet merkezleri varlıklarını, Sosyal Hizmet Merkezi Ek Binası olarak sürdürmektedirler (Genç & Barış, 2019: 46). Günümüzde gündüzlü ve evde bakım hizmetleri 2017 yılında hizmete açılan "Gündüzlü Bakım ve Aktif Yaşam Merkezleri" tarafından verilmektedir. Bu merkezler yatılı kurum bakımına gereksinim duymayan ve sosyal-ekonomik durumu ne olursa olsun evde yalnız ya da ailesiyle yaşayan yaşlıların bir araya gelerek sohbet etmeleri, boş zamanlarını değerlendirmeleri, yalnızlık duygusu hissetmemeleri amacıyla açılan gündüzlü bakım kuruluşlarıdır (Çohaz, 2010: 124; Işıkhan, 2019: 76). Ayrıca yaşam merkezleri yaşlı bireylere rehberlik ve destek hizmeti sunmayı, onların sosyal ilişkilerini ve aktivitelerini artırmayı amaçlamaktadır (Gürer, 2019: 5). Bu merkezler yaşlı bireyler için gazete-dergi okuma, toplantılar, birlikte etkinliklere katılma (oyun oynama, gezi, piknik, tiyatro, sinema) gibi birçok faaliyet yürütmektedir. Merkezlerin en önemli görevlerinden biri de eğitici etkinliklerdir. Bilhassa yaşlıları yakından ilgilendiren sağlık eğitimi, yaşam boyu spor, dengeli beslenme, sosyal ve psikolojik konularda konferanslar ve eğitim çalışmaları bu etkinlikler arasında sıralanabilmektedir (Altan ve Şişman, 2003: 30-31; DPT, 2007: 27). Aynı zamanda bu merkezlerde yaşlıların boş zamanlarını değerlendirmeleri amacıyla el becerileri, müzik, resim vb. çok çeşitli kurslar düzenlenebilmektedir. Sağlık durumları elverişli olan yaşlılar diğer yaşlı bireylerin bakım ve rehabilitasyon hizmetlerine destek olabilmektedir. Buna ilaveten demokratik sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yaparak yaşlı bireylerin ihtiyaç ve sorunları tartışılabilmekte ve çözüm önerileri talep edilebilmektedir (Yaşlılığa Genel Bakış, t.y.). Bu merkezlerde yaşlı bireylerin yalnızlık nedeniyle sıkıldıklarında gündüzleri arkadaş çevreleriyle veya katıldığı sosyal gruplarla etkileşime geçmeleri onların yaşam doyumlarını artıran bir faaliyet olarak görülmektedir (Tereci vd., 2016: 110).

3.2.3. Yerel Yönetimlerin Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları

Yerel yönetimlere bakıma muhtaç ve yoksul yaşlılara hizmet vermeleri konusunda aktif sorumluluk, 1930 tarihli, 1580 sayılı "Belediye Kanunu" gereği verilmiştir. Bu kanun ile çeşitli şehirlerde aceze evleri, düşkünler evi ve güçsüzler yurdu isimleriyle anılan yataklı yaşlı bakım kurumları faaliyete geçirilmiştir (Karaköse, 2020: 147). 2004 tarihli, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu yürürlüğe girdiğinde ise yaşlı hizmetlerine yönelik iki konu ön plana çıkmıştır. Bunlardan ilki; korunmaya muhtaç, düşkün yaşlılara sahip çıkılması gerekliliği, ikincisi ise yaşlılara yönelik verilecek hizmetin ancak yataklı bakım üniteleri aracılığıyla sağlanabileceği yargısıdır (DPT, 2007: 29). Bu doğrultuda belediyeler yaşlılar için huzurevi ve yaşlı bakım merkezi açmaktadır. Ayrıca gıda yardımı, ev temizliği hizmetlerine destek, belediye otobüslerinden ücretsiz ya da indirimli yararlanma imkânı, ücretsiz muayene ve ilaç yardımı gibi yardımlar sunmaktadır (Tuncel ve Uzun, 2019: 375). 5216 sayılı Kanun büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyelerine yaşlılara yönelik sosyal ve kültürel hizmetlerin yanı sıra mesleki eğitim ve beceri kursları sunma sorumluluğu da getirmiştir (5216 Sayılı Kanun, md. 7). 2005 tarihli, 5393 sayılı Belediye Kanunu ile ise belediyelerin yaşlılar için sunmuş olduğu sosyal hizmetler günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmeye

çalışılmıştır. Bu kanunun 14. maddesinde, yaşlılara sunulacak hizmetlerin onların özel durumlarına göre geliştirileceği, her bir yaşlı için en uygun yöntemin tespit edileceği hükmü bulunmaktadır. Kanunda halka en yakın birimlerin yerel yönetimler olduğu, bundan dolayı yaşlı bireylerin yerel hizmetlere erişimlerini sağlama noktasında belediyelerin önemli bir misyonu olduğu da ifade edilmektedir. Belediyeler yardıma muhtaç yaşlıların bakım, korunma ve rehabilite edilme ihtiyaçlarının yanı sıra, kültürel faaliyet ihtiyaçlarını da yerine getirmektedir. Bazı belediyeler çeşitli geziler ve davetler düzenleyerek yaşlıların sosyalleşmelerini sağlamayı amaçlamaktadır (Yıldırım, 2021: 1904). Büyükşehir Belediyeleri ile ekonomik ve kültürel bakımdan gelişmiş il ve ilçe belediyeleri ise, sinema ve tiyatro etkinlikleri, ayni ve nakdi yardım, aşevinden evlere yemek dağıtım, poliklinik ve ambulans hizmetleri gibi faaliyetler de yürütmektedir (Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı, 2012: 15).

Büyükşehir belediyeleri tarafından yürütülen bir diğer program 2017 yılında uygulamaya konulan Yaşlı Destek Programı (YADES)'dir. Bu program Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Büyükşehir Belediyelerinin projelerini desteklemek amacıyla oluşturulmuştur. YADES, yerel yönetimlerin evde ve gündüz bakım hizmetlerini yürütmek üzere uyguladığı bir programdır. Bu programdan faydalanmak için Türkiye'de ikamet etme, 65 yaş üstü olma ve bakım ve destek hizmetine ihtiyaç duyma şartı aranmaktadır. Ayrıca YADES, yaşlılar için verilen hizmetlerin tüm illerde standart olmasını amaçlayan bir programdır. YADES projeleri kabul edilen iller Sakarya, Kayseri, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Trabzon, Antalya, Gaziantep, Kocaeli, Malatya, Samsun, Ordu, Erzurum, Diyarbakır olarak sıralanmaktadır (Yaşlılar İçin Bilgilendirme Rehberi, 2020: 26).

3.2.4. STK'lar Tarafından Yürütülen Sosyal Hizmet Uygulamaları

Sivil toplum kuruluşları, topluma yararlı hizmet sunmayı ilke edinen, kamunun yetersiz kaldığı alanlarda dezavantajlı durumdaki insanlara gönüllüler aracılığıyla hizmet sağlayan kuruluşlardır (Başak, 2018: 58). Sivil toplum kuruluşları, yaşlılara yönelik sosyal hizmetin oluşturulmasında ve güçlendirilmesinde önemli bir role sahiptir. Sivil toplum kuruluşları tarafından yaşlılar için farklı hizmet adları altında çeşitli gündüz bakım hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler ağırlıklı olarak sağlık, dinlenme, tatil, boş zaman değerlendirme, beceri ve hobi kazandırma kursları gibi hizmetlerden oluşmaktadır (Karaca, 2019: 272; Başak, 2018: 58). Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının yaşlıların sorunlarını çözme noktasında makro düzeyde de rolleri bulunmaktadır. Bu doğrultuda söz konusu kuruluşlar yaşlıların sorunlarıyla ilgili farkındalık oluşturma, devlet politikalarına yön verme gibi vazifeler de üstlenmektedir (Dönmez & Şahin, 2021: 270). Türkiye'de yaşlılara yönelik sosyal hizmet sunan birçok vakıf, dernek ile araştırma ve uygulama merkezleri bulunmaktadır. Yaşlılara yönelik hizmet sunan STK'lar kronolojik olarak incelendiğinde ilkinin 1970 yılında kurulan "Emekliler Derneği" olduğu görülmektedir. 1997 yılında "Türkiye Alzheimer Derneği", 1998 yılında "Yaşlı Sorunları Araştırma Derneği", 2000 yılında ise "Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi" 2001 yılında "Türk Geriatri Vakfı", 2010 yılı sonrasında kurulan "Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi" ve "Yaşlı Hakları Derneği"nin yaşlılara hizmet sunan dernekler arasında yer aldığı tespit edilmektedir (Altun, 2021: 39; Dönmez & Şahin, 2021: 272).

STK'lar uluslararası düzeyde de çalışmalar yürütmektedir. Türkiye'deki bazı STK'lar farklı ülkelerdeki STK'larla yaşlıların refahını, iyi oluşunu sağlamak amacıyla iş birliği yapmaktadır. Örneğin, "Yaşlılar İçin Sivil Toplum Örgütleri Arasında İş Birliği Projesi" kapsamında 2020 yılında Roma ve Floransa'daki STK'lar ziyaret edilmiştir. Bu toplantıda tartışılan konular; İtalya ve Türkiye'deki yaşlı bireylerin sosyo-ekonomik ve kültürel benzerlik ve farklılıkları, evde bakım, konut hizmetleri, aktif yaşlanma, üçüncü sektör mevzuatı, Alzheimer hastalığından muzdarip olanlara ve ailelerine destek, yaşlı nesillerin bilgi ve tecrübelerini genç kuşaklara aktarmayı sağlayacak çalışmalar gibi konuları içermektedir (http://www.uysaf.org.tr).

Yaşlı bireylere evde sosyal destek ve sosyal hizmet sağlamak, onların günlük yaşamlarını kolaylaştırmak için Türkiye'nin en eski sivil toplum kuruluşlarından Türk Kızılay Derneği ile ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü arasında iş birliği protokolü imzalanmıştır. Bu protokolün bir amacı da farklı kurumların eşgüdüm halinde çalışmalarına olanak sağlamaktır (https://aile.gov.tr). Alanyazın incelendiğinde, sivil toplum kuruluşları içerisinde derneklerin yaşlıların sosyalleşmeleri ve aktif yaşlanmaları üzerinde olumlu etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Kurtkapan (2019) İstanbul'daki çeşitli emekli derneklerine üye 12 yaşlı bireyle yapmış olduğu görüşmede, emekli derneklerinin düzenlemiş olduğu seminer, gezi kutlama gibi etkinliklerin yaşlıların sosyal hayata katılımını güçlendirdiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca emeklilikle birlikte sosyal ve psikolojik sorun yaşayan katılımcılar, emekli derneklerinin faaliyet ve çalışmalarının kendilerine "uğraşı alanı" açtığını da belirtmektedirler (Kurtkapan, 2019: 72-75). Yaşlılarla ilgili hizmet sunan sivil toplum kuruluşlarının sayısı her geçen gün artmaktadır. Özellikle yaşlı derneklerinin, yaşlı bireylerin aktif yaşlanmaları ve sosyalleşmeleri hususunda rolü olduğu

yapılan çalışmalarda ortaya konulmaktadır. Türkiye'de 2020 yılına ait istatistik bilgisine göre 121.607 dernek sayısı içinde yaşlı ve çocuklara yönelik hizmet veren dernek sayısının 323 olduğu görülmektedir (Temiz Sarıkaya, 2024: 50; https://ilke.org.tr, 20.11.2024).

Tablo 2. Kamu, özel, diğer kamu kuruluşlarına ait huzurevleri sayısı, kapasiteleri ve bakılan yaşlı sayısı

Yatılı bakım huzurevleri 2023	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Yaşlı Sayısı
Bakanlığa Bağlı Huzurevleri	169	17.648	14.187
Diğer Kamu Kuruluşlarına Ait Huzurevleri (MEB, Belediyeler)	21	2.873	1.851
Özel Huzurevleri	267	17.763	13.256
TOPLAM	457	38.284	29.294
Bakanlığa Bağlı Huzurevleri Kapasitesine Dâhil Olan Yaşlı Yaşamevleri	5	24	15
Yaşlı Gündüz Yaşam Merkezi	38	608	553

Kaynak: Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, Mayıs 2023.

Tablo 2.'de huzurevlerinin kurumlara göre dağılımı incelendiğinde yatılı bakımın ağırlıklı olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevleri ile özel huzurevlerinde verildiği görülmektedir. 2023 yılı verilerine göre toplam huzurevlerinin %59'u ise özel huzurevlerine, %37'si Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına, %4'ü diğer kamu kuruluşlarına ait huzurevlerinden (MEB, Belediyeler) oluştuğu tespit edilmiştir. Toplam bakılan yaşlı sayısının %49,5'i Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı huzurevlerinde verilirken, %39'u özel huzurevlerinde bakım hizmeti almaktadır (Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni, 2023: 85-86).

4. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Yaşlılara yönelik sosyal hizmet, yaşlıların hayat standartlarını iyileştiren, yaşamdan daha fazla doyum almalarını sağlayan hizmetler bütünüdür. Yaşlılara sunulan sosyal hizmetin amacı, onları sosyal dışlanmadan korumak, ayrımcılığa uğramadan insan haklarına yaraşır şekilde yaşamlarını sürdürmelerini sağlamaktır. Türkiye'de yaşlıları barındırmak ve korumak için faaliyete geçen ilk sosyal hizmet kurumu 11. yy.'da Selçuklular döneminde Sivas'ta kurulan Darülreha (Huzurevi)'dır. Osmanlı Dönemi'ne gelindiğinde ise yaşlılara yönelik sosyal hizmetler genellikle vakıflar aracılığıyla verilmiştir. Osmanlı Dönemi'nde kurumsal anlamda ilk sosyal hizmet sağlayan kurum Darülaceze olmuştur. Cumhuriyet sonrası dönemde 1930 yılında Belediyeler Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile belediyelere ihtiyaç sahibi yaşlılar için yaşlı evleri yapma ve yönetme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu doğrultuda farklı şehirlerde güçsüzler yurdu, aceze evleri ve huzurevi gibi yaşlı bakım merkezleri açılmıştır (Toper vd., 2023: 149). Bu çalışmanın amacı ülkemizde, dezavantajlı gruplar içinde yer alan yaşlılara yönelik verilen sosyal hizmetlerin tarihsel gelişimini incelemek, yapılan çalışmaları değerlendirmek ve yaşlıların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için çeşitli öneriler sunmaktır.

Türkiye'de yaşlıların korunması, bakımı ve rehabilitasyonuna ilişkin konularda hizmet veren kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları 27.05.1983 tarihinde yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu uyarınca düzenlenmiştir. 663 sayılı KHK ile 2011 yılında kurulan (güncel adıyla) Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı yaşlılarla ilgili sosyal hizmet politikalarının temel sorumlusu kurum olmuştur.

Yaşlılarla ilgili yapılan düzenlemelere rağmen Türkiye'de sosyal, ekonomik ve kültürel değişimden en çok etkilenen kesimlerden biri yaşlı bireyler olmuştur. Önceki dönemlerde yaşlılar tecrübeli ve bilge kimseler olarak değer görürken, günümüzde yaşlılar çekirdek aile içinde kendilerine yer bulamamaya başlamıştır. Bunun nedenleri ise kırdan kente göç, aile üyesi kadınların çalışma hayatına atılması, bireyselleşmenin artması gibi unsurlar olarak sıralanabilir. Diğer taraftan Türkiye'de düşen doğum oranı ve yaşam süresi beklentisinin yükselmesi nedeniyle yaşlı nüfus oranında artış görülmekte ve bu durum önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan projeksiyonlara göre Türkiye'de yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3 olacağı öngörülmektedir. Ayrıca yaşlı nüfusun artış hızının devam edeceğine işaret edilmektedir. Bu durumda Türkiye'nin genç toplum olma niteliği değişecek ve yaşlı toplum olma ile karşı karşıya kalacaktır.

Ülkemizde yaşlılara sunulan hizmetler aile temelli bir yaklaşımla verilmelidir. Aile yapısının güçlendirilmesi, yaşlı bireylerin alıştıkları ve hatıralar biriktirdikleri evlerinde huzurlu ve sağlıklı şekilde yaşamaları için evde bakım hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Ancak Türkiye'de evde bakım hizmetleri geniş bir uygulama alanına henüz ulaşamamıştır. 2023 yılı istatistiklerine göre Türkiye'de evde bakım hizmeti alan yaşlıların oranı % 2,5 düzeyindedir (https://data.tuik.gov.tr).

Yaşlı bireylerin yakın akrabalarından ve arkadaş çevresinden ayrılmadan sağlıklı bir hayat sürdürebilmeleri için evde bakım uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır. Yaşlılarımızın Türk kültürüne uygun şekilde çocuklarıyla, torunlarıyla ve arkadaşlarından ayrı kalmadan, mutlu ve verimli bir hayat sürmeleri devletin

sosyal hizmet politikalarını oluştururken esas aldığı konu olmalıdır. Ayrıca sadece yaşlı bireyler değil, yaşlı bireylerin yakın çevresindeki kişiler de sosyal, ekonomik ve psikolojik açıdan desteklenmelidir. Bunun yanı sıra gündüzlü bakım ve aktif yaşam merkezleri de ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır. Nitekim aktif yaşam merkezlerinde yaşlı bireylerin birbirleriyle hasbihal etmeleri, birlikte gazete okumaları, fizik tedavi, iş uğraş terapisi almaları vb. hizmetler, onların daha sağlıklı ve huzurlu olmalarına katkı sağlayacaktır.

Türkiye'de yaşlı bireylerin sosyal ilişki ağlarını benimsedikleri ve bu ilişkilerin artmasını talep ettikleri görülmüştür. Örneğin, Türkiye'de sosyal ilişki ağlarını önemseyen yaşlıların birçoğunun çocuklarına yakın mesafede ikamet etmeyi, hatta onlarla kapı komşusu olmayı istediklerine ilişkin bulgular mevcuttur (Şeker & Kurt, 2018: 20). Türkiye'nin aile yapısı ile yaşlıların beklentileri dikkate alındığında evde bakım ve gündüz hizmetleri, yaşlı bireylerin mevcut düzenlerini bozmadan aile ortamında sağlık ve bakım hizmetlerinden yararlanmalarını sağladığından, ekonomik ve psiko-sosyal açıdan önemli bir kazanım olarak görülebilir. Evde bakım hizmetleri ile; hastane ve bakım kurumları masraflarının önüne geçilmesi, sağlık ve kamusal harcamalardan tasarruf edilmesi sağlanmış olacaktır. Bu nedenlerle evde bakım hizmetleri hem yaşlı bireyler açısından hem de devletler açısından benimsenen bir yöntemdir (Altun, 2021: 37).

Huzurevi, yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezi, yaşlı yaşam merkezi, gündüzlü bakım ve aktif yaşam merkezi gibi kuruluşların daha kaliteli hizmet verebilmeleri için buralarda yaşlılara bakım hizmeti verecek personellerin niteliklerinin geliştirilmesi, sayılarının artırılması gerekmektedir. Sertifika gibi belgelerle bakım hizmeti verme yetkisi alan elemanların durumları gözden geçirilmeli, gerekirse yeniden eğitime tabi tutulmalıdırlar.

Yaşlılığın çok sektörlü bir alan olmasından ötürü yaşlı bireylerin haklarının korunması ve geliştirilmesi için çok taraflı bir iş birliğinin yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile üniversiteler bir araya gelerek farklı konularda çeşitli projeler ortaya koymalıdırlar. Yaşlı bireylerin mevcut durumunu geliştirmek ve değiştirmek için mesleki çalışmalar yapılmalı, onlar için en uygun sosyal hizmet modeli ortaya konulmalıdır. Yapılacak olan bu çalışmalar, yaşlıların refahı ve yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi açısından son derece önemlidir.

KAYNAKÇA

Abay, A.R. (2018). Yaşlılığa Genel Bakış: Kavramlar ve Temel Yaklaşımlar. Ali Rıza Abay & Fethi Güngör (Ed.), *Yaşlılarla Sosyal Hizmet* içinde (s. 2-15). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çelik, R. (2018). Yaşlılığa Genel Bakış: Kavramlar ve Temel Yaklaşımlar. Ali Rıza Abay & Fethi Güngör (Ed.), *Türkiye'de Yaşlı Bakım Hizmetleri ve Uygulamaları* içinde (s. 144-158). Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Aile ve Tüketici Hizmetleri. (2011). *Yaşlılık Süreci.* T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.

Akyıldız, Y. (2020). Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar-II. Hasan Selim Kıraoğlu (Ed.), *Türkiye'de Kamusal Sosyal Hizmetin Temelleri: Sosyal Hizmet Enstitüsü, Sosyal Hizmet Akademisi. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü* içinde (275-294). Gece Kitaplığı.

Altan, Ö. Z. & Şişman, Y. (2003). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar. *Kamu-İş, 7(2),* 1-36.

Altun, Z. (2021). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar ve sosyal hizmetler: Sivil toplum kuruluşları üzerinden bir değerlendirme. *Toplumsal Politika Dergisi, 2(1),* 30-44.

Altunay, Z., & Özkul, M. (2022). Geçmişin değeri günün sosyal problemi: Yaşlılık ve modern toplumda yaşlı bakımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 13(35),* 1012-1036. https://doi.org/10.21076/vizyoner.1020968.

Artan, T., Arıcı, A., Yılmaz, Y. (t.y.). Yaşlı Hakları ve Sosyal Hizmet. *Sosyal Hizmet Uygulamalarında İnsan Hakları*. https://www.researchgate.net/publication/381650439_Yasli_Haklari_ve_Sosyal_Hizmet

Aykan Kaya, N. (2019). *Yaşlı bakım hizmetlerinde algılanan hizmet kalitesi: Erzincan Huzurevi örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Ensititüsü, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.

Bahadır, Z., Ay, F., & Başıbüyük, G. Ö. (2022). Türkiye'de huzur evlerinde yaşayan yaşlılar: Betimleyici bir çalışma. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 15(2),* 83-97. https://doi.org/10.46414/yasad.1131354

Coşkun, H. (2021). *Sultan II. Abdülhamid Döneminde Yapılan Sosyal Politika Uygulamaları.* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi.

Çetin, H. (2014). *Türkiye'de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.

Çetinkaya, Ş. (2012). *Türkiye'de Sosyal Yardımlaşma Müessesesi: Durum Analizi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri.* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dumlupınar Üniversitesi.

Çohaz, A. (2010, 26-30 Mayıs). Türkiye'de Yaşlı ve Yaşlılara Sunulan Bakım Hizmetleri. Akademik Geriatri, Kaya Artemis Otel, Gazimağusa, KKTC.

Darülaceze Başkanlığı (t.y.). https://www.darulaceze.gov.tr.

Dönmez. Ö. K. & Şahin, D.S. (2021). Yaşlı Bakım Hizmet Modelleri ve Sosyal Politika Yaklaşımları. Mehtap Pekesen (Ed.), *Sivil Toplum Perspektifinden Yaşlı Bakımı ve Yaşlılara Sunulan Hizmetler* içinde (s. 263-279). Nobel Yayıncılık.

Genç, Y. & Barış. İ. (2019). Yaşlı bakım hizmetlerinde çağdaş yaklaşım: Kurumsal bakım yerine evde bakım hizmetlerinin güçlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science, 10(10),* 36-57. DOI: 10.16992/ASOS.507

Gürer, A. (2019). Yaşlı Bakım Hizmetleri. *Journal of Health Services and Education. 3(1),* 1-6. 10.35333/JOHSE.2019.44

Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, 24325, 21 Şubat 2001.

Huzurevi. Yaşlı Bakımevi Merkezleri. (t.y.). https://www.huzureviyaslibakimevi.com/huzurevi/huzurevinde-sosyal-hayat-yaslilar-icin-etkinlikler-ve-firsatlar

Işıkhan, V. (2019). Yaşlılara yönelik sosyal hizmet sunumlarında neredeyiz. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi,* 74-77.

İçli, G. (2010). Yaşlılar ve yaşlılığın değerlendirilmesi: Denizli ili üzerine niteliksel bir araştırma. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 3(1-2),* 1-13.

İlik, B. & İçağasıoğlu Çoban, A. (2021). Yaşlılık ve Sosyal Hizmetler. Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı. Ankara.

İLKE. (20.11.2024). https://ilke.org.tr/sayisal-gostergelerle-sivil-toplum-kuruluslarinin-genel-gorunumu

Kamu Kurum ve Kuruluşları Bünyesinde Açılacak Huzurevlerinin Kuruluş ve İşleyiş Esasları Hakkındaki

Yönetmelik. T.C. Resmi Gazete, 19422, 5 Nisan 1987.

Karaca, N. G. (2019). Uluslararası ilke ve standartlar bağlamında yaşlı hakları ve sosyal hizmet uygulamaları. *Sosyal Güvenlik Dergisi, 9(2),* 255-274.

Karakale, S. B. (2022). *Psikolojik Dayanıklılığın İş Tatminine Etkisinde İş Stresinin Aracı Rolü: Sosyal Hizmet Alanı Çalışanları Üzerine Bir Araştırma.* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Yalova Üniversitesi.

Karaköse, R. (2020). *Yaşlı Refahına Yönelik Manevi Sosyal Hizmetler: Darülaceze Okmeydanı Örneği.* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Karakuş, B. (2018). Türkiye'de Yaşlılara Yönelik Hizmetler, Kurumsal Yaşlı Bakımı ve Kurumsal Yaşlı Bakımında İllerin Durumu. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Kurt, G. & Yücel Beyaztaş, F., & Erkol, Z. (2010). Yaşlıların sorunları ve yaşam memnuniyeti. *Adli Tıp Dergisi, 24(2),* 32-39.

Kurtkapan, H. (2019). Yaşlılar için bir sosyal sermaye kaynağı olarak emekli dernekleri: İstanbul örneği. *Muhakeme Dergisi, 2(1),* 72-82. 10.33817/muhakeme.567604

Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği, (07 Ağustos 2008). T.C. Resmi Gazete, 26960.

Sarıkavak, K. (2017). Türk-İslam geleneğinde yaşlılara verilen değer. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2),* 281-287.

Sarıkaya, S. T. (2024). 65+ Yaşlı Hakları Derneği Üzerinden Sivil Toplum Kuruluşlarının Yaşlılıkla İlgili Çalışmaları. *Journal of Academic Value Studies, 10(1),* 49-57. http://dx.doi.org/10.29228/javs.74225

Sosyal Hizmetler Kanunu (27 Mayıs 1983). T.C. Resmi Gazete, 18059,.

Şeker, A. & Kurt, G. (2018). Bir Sosyal Politika Alanı Olarak Yaşlılık ve Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Nüfusbilim Dergisi, 40,* 7-30.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (t.y.). Yaşlılara Yönelik Hizmetlerimiz Yaşlı Yaşam Evleri. www.aile.gov.tr.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (t.y.). Yaşlılara Yönelik Hizmetlerimiz Özel Huzurevleri. www.aile.gov.tr.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2012). Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı, Ankara.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). Sosyal Hizmetler Alanında Türk İşbirliği Modeli Final Raporu. https://www.aile.gov.tr/media/9333/sosyal-hizmetler-alan%C4%B1nda-engelli-ve-ya%C5%9Fl%C4%B1lar-tuerk-i%C5%9Fbirli%C4%9Fi-modeli-proje-kitab%C4%B1.pdf

T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020). Yaşlılar İçin Bilgilendirme Rehberi.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (Mayıs, 2023). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

T.C. Başkanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı. Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü.

T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2013). Onuncu kalkınma planı 2014-2018.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2021). Çorum İli Özel Huzurevi ve Yaşlı Bakım Merkezi Kurulumu Ön Fizibilite Raporu.

Tekin, N. (2017) Evde Sağlık ve Bakımda Hizmetlerinin Bütünleşmesi: Sosyal Hizmetler, Hastane Hizmetleri, Kurumda Bakım Hizmetleri. http://evdebakim.org.tr/downloads/kongre-sunum/yirmiuckasim/nil-tekin.pdf

Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., & Arslansoyu, N. (2016). Yaşlılık kavramına bir bakış. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 16(1),* 84-116.

Toper, F., Aslan, H., & Özpolat, A. (2023). Türkiye'deki Sosyal Hizmet Kurumlarının Tarihsel Gelişimi. *Tarih Okulu Dergisi, 16*(62). http://dx.doi.org/10.29228/Joh.66159

Tuncay, T. (2013). Yaşam Sonu Bakımda Sosyal Hizmet Uzmanının Rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 24(2),* 145-154.

Tuncel, G., & Uzun, H. (2019). Türkiye'de yaşlilara yönelik sosyal politikalar üzerine bir inceleme. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 3(2),* 309-334.

Türkiye Yaşlı Profili Araştırması (2023) https://data.tuik.gov.tr

Umutlu, S. & Epik, M.T. (2019). Türkiye'de Yaşlı Nüfus ve Sosyal Politika Uygulamaları. *Sosyal ve Beşerî Bilimleri Dergisi. 11*(1).

Yaşlılığa Genel Bakış. (t.y.). https://www.huzurevleri.org.tr/docs/shcek_yasliliga_genel_bakis.pdf

Yerli, G. (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. *Journal of International Social Research, 10*(52). http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1979

Yıldırım, A. (2021). Sosyal politika kapsamında Türkiye'de yaşlanmaya ilişkin ulusal düzeydeki düzenlemeler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(3),* 1889-1909.